

Шамканова Гульмира Джылкычиевнанын 13.0.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган «Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу остүрүүнүн педагогикалык шарттары (3-5 жаштын мисалында)» аттуу темадагы диссертациялык ишинин расмий оппонентти, педагогика илимдеринин кандидаты Тентимишева Анара Насрединовнанын пикири

1. Диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу Диссертант дene тарбиянын, жалпы педагогиканын, психофизиологиянын жана филология илиминин теориялык, илимий методикалык жана илимий практикалык көйгөйлөрүн жана маселелерин камтыган илимий адабияттарды окуп талдап чыгуу менен, жаш курагы өскөн сайын сүйлөөсү кечендереп жаткан балдардын санынын өсүүсүн азайтуу, алардын сөз байлыгынын жетишээрлик денгээлге жетпей жаткандыгынан мимика, жест аркылуу гана оюн билдирип жатышы илимий психофизиологиялык өзгөрүүгө муктаж экендигин көрсөтө алган. Бүгүнкү күндүн көз карашы менен караганда, келечек муунду тарбиялоодо интеграциялык ишмердикти (мисалы, дene тарбия жана кеп маданиятын өстүрүү, музика) пайдалануу керек экендигин турмуш өзү талап кылууда.

Азыркы учурда Кыргызстандын билим берүү министрлиги тарабынан жүргүзүлүп жаткан балдарга арналган билим берүү программаларынын татаалдашы жана андагы маалыматтардын көлөмүнүн көбөйүшү азыркы жашоонун талаптары менен шайкеш келүүдө. Ошондуктан педагогикалык шарттар камсыздалып, теориялык-методологиялык жана уюштуруучу-усулдук ыкмалар иштелип чыгып, ал интеллектуалдык жүктүн терс таасирин четтетүүгө мүмкүндүк берет.

Ушул багытта, изденүүчү өзгөчө сапатты дene тарбиялык көнүгүүлөрдүн, оюндарды өзгөчө кол манжаларынын кыймыл-аракеттери менен колдонуп,

балдардын кеп маданиятын калыптандыруу маселесинин изилденишинин актуалдуулугун көрсөтө алган.

Диссертациялык иш үч главадан турат, изилдөөнүн биринчи главасы “**Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү менен өнүктүрүүнүн теориялык негиздери**” деп аталып, анда изилдөөнүн темасы боюнча: мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын өнүктүрүүнүн теориялык негиздери; мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өнүктүрүүгө карата теориялык көз караштар; 3-5 жаштагы балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өнүктүрүүнүн педагогикалык мааниси жана мазмунуна арналган адабияттарга талдоо жүргүзүлгөн.

Экинчи глава “**Изилдөөнүн объектиси, предмети, уюштурулушу жана методдору**” деп аталып, мында изилдөөнүн объектиси, предмети, методдору жана өткөрүү этаптары карапланып. Теориялык жана практикалык материалдарды талдоо маселелери, кеп өстүрүүнүн натыйжалуулугуна педагогикалык шарттар максатка ылайык колдонуулары такталып, изилдөөнүн жүрүшүндө илимий теорияда жана практикада топтолгон материалдарды талдоонун негизинде кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары аныкталып, модели иштелип чыккан.

Үчүнчү глава “**Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өнүктүрүү боюнча эксперименталдык изилдөөнүн жыйынтыгы**” деп аталып, тажрыйбалык илимий иш эксперименталдык педагогикалык шарттардын негизинде дene тарбия көнүгүүлөрүн мектепке чейинки курактагы балдардын кебин калыптандыруунун каражаты катары пайдалануу, дene тарбия көнүгүүлөрүн аткаруу жолу менен кебин өнүктүрүүдөгү натыйжалуу чечимдердин бири болуп эсептелери

текшерүүдө алынган жылыштар менен проблеманын практикалык абалы аныкталган.

Балдарга дene тарбиясын берүү каражаттарына ыргактык жана кол манжаларынын гимнастикасы, оюндар киргизилди жана кептин тыбыштык маданиятын калыптандыруу жана кыймылдык өнүгүү программасында сунушталган көндүм жана билгичтикерди калыптандыруу үчүн максатка ылайык киргизилип, эксперименттин тастыктоочу жана калыптандыруучу этаптары, салттуу жана интеграцияланган сабактарды пайдалануу менен мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын өстүрүү деңгээлин анализдөө менен педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары көрсөтүлгөн.

II. Диссертациянын илимий натыйжалары:

Изденүүчү диссертациянын алдына коюлган милдеттерди чечүүдө жүргүзүлгөн теориялык жана эксперименталдык изилдөөлөрүнүн негизинде төмөндөгүдөй илимий жаңылыктарды жана маанилүү натыйжаларды алынгандыгын белгилеген:

1 - натыйжа. Мектеп жашына чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү менен калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн теориялык жана дидактикалык негиздери педагогикалык, психологиялык, филологиялык, нейрофизиологиялык жана психофизиологиялык изилдөөлөрдүн алкагында аныкталган жыйынтыктардан, эксперименталдык жол менен негизделген илимий-методикалык жана илимий практикалык корутундулар жана сунуштардан турат.

2 - натыйжа. Мектеп жашына чейинки балдарды тарбиялоо процессинде кол манжаларынын катышуусундагы дene тарбиялык көнүгүүлөрдү колдонуу, ыргактыкты, майда кыймылды жана мануалдык координациялалоону өнүктүрүү, алардын тыбыштык маданиятын калыптандыруу процессин интенсивдештирүүгө алып келет.

3 - натыйжа. Мектепке чейинки (3-5 жаштагы) балдардын кеп маданиятын ыргактык жана жалпы дene тарбиялык көнүгүүлөрдүн жардамы менен

өнүктүрүүдө максаттуу, мазмундуу-технологиялык, процессуалдык-таасирдүү, натыйжалуу, бири-бири менен тыгыз байланышкан методдордон турган өнүктүрүү моделин колдонуу, дene тарбиялык жана кепти өнүктүрүү маселелерин биргеликте чечүүнү максат кылыш койгон педагогдордун жана ата-энелердин бир багыттуу иш-аракеттерин жөнгө салуу болуп эсептелет.

4 - натыйжа. 3-5 жаштагы балдардын тыбыштык кеп маданиятын өнүктүрүү үчүн жалпы дene тарбия көнүгүүлөрүн, манжа, кыймылдуу жана дидактикалык оюндарды тарбия берүү процессинин алкағында жалпы тарбия берүү каражаттары менен бирдикте комплекстүү колдонуу жогорку деңгээлде натыйжалуу болот.

3. Изилдөөчү тарабынан алынган теориялык жыйынтыктар катары “Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу ёстүрүүнүн педагогикалык шарттары (3-5 жаштын мисалында)” аттуу диссертациясын жалпы педагогикага, билим берүүгө жана дene тарбиянын теориясы менен методикасына байланыштуу илимий көйгөйлөрдү психо-нейрофизиологиялык илимий жыйынтыктардын негизинде изилдеп чыгууга багытталган илимий эмгек деп кароого болот. Изилдөөнүн негизги бөлүктөрүнүн мазмуну бири-бири менен логикалык тыгыз байланышта болуп, изилдөөнүн максатын жана милдеттерин илимий негизде чечүүгө багытталып берилген. Жалпысынан диссертациялык иште көтөрүлгөн маселелердин изилдениши, чечилиши жана жыйынтыктардын алнуусу педагогика илимин жана дene тарбиянын теориясын, практикасын, методикасын жаңы илимий жаңылыктар менен толуктаган баалуу эмгек катары караса болот.

4. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Изденүүчү тарабынан иштелип чыккан кандидаттык диссертациясынын практикалык баалуулугу, анын илимий жыйынтыктарынын, жоболорунун, практикалык көнештеринин илимий-теориялык жана илимий - практикалык изилдөөлөрдүн негизинде жүргүзүлгөндүгүндө жана педагогикалык эксперименттин натыйжасында

аныкталип берилгендинде. Ошондой эле мектепке чейинки курактагы балдардын кеп маданиятын интенсивдүү түрдө өстүрүүнүн моделинин, практикалык жолдорунун, педагогикалык шарттарынын иштелип чыгышында жана мектепке чейинки тарбия берүүчү жайлардын, мекемелердин тарбия берүү процессине киргизилишинде болуп эсептелет.

5. Изилдөөнүн жыйынтыктарынын аныктыгы жана далилдүүлүгү томондөгүлөр менен негизделет: Изилдөө ишинде сунушталган сапатты башкаруу системанын, окутуу-тарбиялоонун натыйжалуулугу бир нече убакытка созулган педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары менен тастыкталган. Эксперименттин жыйынтыктарын талдоодо тиешелүү статистикалык критерийдин көрсөткүчү алынган натыйжалардын ишенимдүүлүгүн толук тастыктап турат.

Натыйжалардын далилдүүлүгүн, аныктыгын маселеге тиешелүү кенири илимий адабияттардын талданышы, изилдөөнүн максатына ылайыктуу изилдөө ыкмаларынын колдонулушу тастыктап турат. Коюлган маселенин фундаменталдуулугун, ачылып жаткан маселелердин ишенимдүүлүгүн жана баяндалышынын терендигин мүнөздөгөн изилдөө логикасынан илимий ишиний натыйжасы жана жыйынтыгы келип чыккан.

– 6. Диссертациянын практикалык натыйжаларын пайдалануу боюнча сунуштар

– изилдөөнүн жүрүшүндө алынган бир нече практикалык натыйжаларды пайдаланууга, темага байланыштуу илимий иштерди теориялык жактан талдоону байтууга болот;

– изилдөөнүн натыйжасында иштелип чыккан «Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу окуу куралы мектепке чейинки балдар мекемелериндеги билим берүү процессин технологиялык жактан өркүндөтүүгө;

– мектепке чейинки балдар мекемелериндеги иштеген тарбиячылардын кесипке багыттап билим берүүдөгү тажрыйбасын арттырууга;

– мектепке чейинки балдар мекемелеринде тарбия берүү багытындагы адистердин кесипкөйлүлүгүн арттырууга, билим берүү жаатында пайдалансак ошол билим берүү системасындагы, окутуу процессиндеги сапаттын жогорулашина оң таасириң берет.

7. Изилдөөчүнүн жеке салымы. 3-5 жаштагы балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү менен өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары, мектепке чейинки курактагы балдардын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен комплекстүү билим берүү программы; бий көнүгүүлөрүн, ыргактык гимнастика жана колдун майда булчундарынын иштөөсү, координациялык жөндөмдү жана кыймыл ыргагын өнүктүрүүчү көнүгүүлөр аныкталып, аларга талдоо берилип, дene тарбия каражаттары менен балдардын кеп маданиятын өстүрүү методикасы иштелип чыгып, модели түзүлүп; КР бакалавр жана магистр даярдоочу педагогикалык ЖОЖдорунда мектепке чейинки мекемелеринин билим жана тарбия берүү процессине илимий-методикалык сунуштардын иштелип чыгышы.

Жогоруда белгиленип аныкталган мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары боюнча модел, аныкталган педагогикалык шарттар жана кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өстүрүүнү ар дайым өркүндөтүүнүн жол жоболору окутуу процессинин жалпы сапаттын жогорулатууга мүмкүндүк түзөт.

8. Изилдөөнүн жыйынтыктары. Жарыяланган эмгектер негизинен изилдөөнүн багытына туура келет, изилдөөнүн жыйынтыктары Кыргызстандын жогорку окуу жайларында, алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдө өткөрүлгөн илимий-практикалык конференцияларда апробацияланган. Изилдөөнүн темасына байланышкан 12 илимий макала эл аралык жана республикалык илимий басылмаларда жарыяланган.

9. Диссертациянын мазмуну менен авторефераттын мазмунунун шайкештиги.

Авторефераттын мазмуну диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаты менен милдеттерине толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде бирдей мааниге ээ.

10. Диссертациянын мазмунундагы жана жазылышындагы жетишпегендиктер.

Диссертацияда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен биргө айрым бир кемчиликтер орун алган:

1. Эгерде изденүчүү берилген моделге ылайык компетенттүүлүк мамиле менен байланышкан структуралык окутуу программаны белгиленген мектепке чейинки жаштагы балдардын топтору учун сунуштап бергенде, диссертация утмак.
2. Адабият тизмесинде Муканбетова А., Мусаева В., Мусаев С.Ж., Омуралиева Э.К. деген авторлордун иштерине шилтемелер көрсөтүлгөн эмес.
3. Диссертациялык иште бир нече каталар табылган.

Жогоруда көрсөтүлгөн кемчиликтер диссертациянын жалпы мүнөзүн түздөн-түз өзгөртпөйт жана анын баалуулугун төмөндөтпөйт.

11. Изилдөөнүн Кыргыз Республикасынын «Илимий даражаларды ыйгаруунун тартиби боюнча жобонун» талаптарына туура келиши.

1. Шамканова Гульмира Джылкычиевнанын «Мектепке чейинки балдардын кеп маданиятын дene тарбия көнүгүүлөрү аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу 13.00.01 - жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иш жогорку окуу жайларынын окутуу процессиндеги сапатты башкаруу жана сапаттуу билим берүүнү жогорулатууга багытталган эмгек десек болот. Диссертациялык иш Кыргыз Республикасынын жогорку аттестациялык комиссиянын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү жобонун» 10 пунктуна ылайык коюлган талаптарга толук жооп берет.

2. Диссертациялык иштин автору **Шамканова Гульмира**
Джылкычиевнанын 13.00.01 - жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга толук татыктуу.

Расмий оппонент,

педагогика илимдеринин кандидаты,

Азия өнүктүрүү банкынын

Секторду өнүктүрүү долбоору: Билим

берүүнү бекемдөө долбоорунун адиси

Тентимишева А.Н.

